

FrØ-bladet

Nr. 3 - 05 årgang 4

Medlemsmøte onsdag 9. nov. Torvastad Kulturhus kl. 19.00

Aud Grimstvedt, biblioteksjef i Tyrsvær kommer. Hun er Norheimsbu, med interesse for det lokale og vårt arbeid.

Kveldens tema er boken, papirversjonen vi alle har.

Servering – lagssaker – drøs – opplevelse

Vel møtt – ta gjerne med en du deler interesser med!

MELLOM PERGAMENT OG E-BOK

Fremstilling av pergament ... utgangspunktet er enten en saltet og tørket dyrehud som er bløtgjort, eller en nyflådd og vasket dyrehud. For at hårene skal kunne fjernes uten å skade skinnets naturlige fine overflate, må det mykgjøres. Dette oppnås ved å la dyrehuden "svette", dvs. at den råtner på en kontrollert måte. – ebok: [Digitalisering](#) av all tekst.

GAMLE BØKER

Alle har en samling gamle bøker. Historielagets egen er stor og innholdsrik. Bøkene i disse samlingene er i varierende stand, men hva gjør vi med de til dels fillete skattene vi gjemmer på og knapt tør åpne? Er boka i god nok stand til å tas ut av hylla, åpnes, leses, lukkes og settes på plass igjen, lar vi gjerne være å gjøre noe for å forlenge dens liv, for ikke å ødelegge. Kanskje vi kommer til å gjøre vondt verre.

N-KH har invitert fagfolk til møtet. Vi viser fram og prøver utstyr og redskaper. Det er nemlig forskjell på limtyper og tapevarianter. Vrir vi litt på lbsen, kan vi slå fast at *Evig eies kun det tapte*. Teip er å anbefale til noen reparasjoner, men frarådes på det sterkeste til mer enn vi aner. Ta med deg bøker til vurdering, og du går forhåpentligvis hjem igjen litt lettere til sinns. Kanskje noe er satt i stand også.

se også side 2 og side 4

KOR KA KIM

Hvem hva hvor – med en liten vri...

Utstillingene og filmen i Nordvegen Historiesenter gjør folk nysgjerrige på våre fornminner. Sydligere kulturland kan vise fram ruiner etter prangende byggverk i gamle byer. Her nord har vi mest bevart enkle gravhauger og bautasteiner spredt omkring i kulturlandskapet.

Men bryr vi oss om disse kulturminnene? FrØ-bladet stiller spørsmål knyttet til haug og stein, om bevaring og formidling:

- KOR: Hvordan finner vi fram til stedet for et fornminne?
- KA: Hvilken informasjon finnes på stedet?

- KIM: Hvem kan ha reist disse minnene – og hvorfor?

KOR KA KIM har i seg både visshet og undring

Vi vil vurdere opplevelsen av fornminnet i sitt naturlige miljø. Er det noen som tar ansvar for at vår historie OG FORHISTORIE blir holdt levende gjennom pleie av synlig fornminner? (dvs. fra forhistorisk el. tidlig historisk tid, skriftlige kilder mangler vanligvis.)

Idéen er **Aadne Utviks** og *første artikkel leser du i dette nummer.*

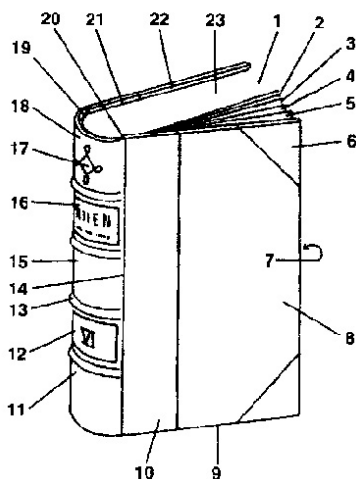
BOKENS FORSKJELLIGE DELER

YTRE

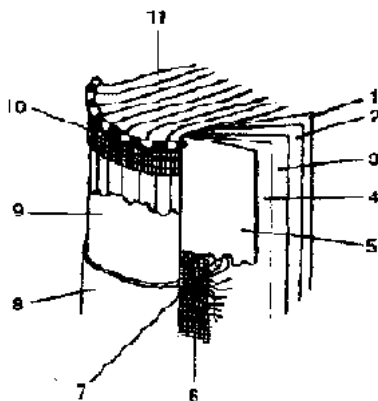
1. Forsnitt
2. Tittelblad
3. Smusstittel
4. Omhengningspapir (friblad)
5. Farget forsatsblad
6. Hjørne
7. Fastklebet kulørt forsatsblad (speile)
8. Bindside eller overtrekk
9. Kulørt sidepapir eller overtrekk
10. Rygg (skinn, shirting etc.)
11. Fot
12. Bindfelt eller tomefelt

INDRE

1. Blankside (friblad)
2. Papiroppføring til kulørt forsats
3. Kulørt forsatspapir
4. Kulørt forsatspapir til oppklebning på permen
5. Ansetningsfals
- 1-5 kalles forsatsen
6. Jakonettstrimmel (gas-strimmel)

13. Opphøyninger ("bind")
14. Utvendig fals
15. Ryggfelt
16. Tittelfelt
17. Stempel (dekorasjon)
18. Hode
19. Kapitélbånd
20. Innvendig fals
21. Innslag
22. Formering
23. Toppsnitt

7. "Bind" (heftehyssingens ender, som blir flosset)
8. Løssrygg
9. Jernkarduspapir, til forsterkning av ryggen
10. Kapitélbånd
11. Bokblokk (materie)

Det nytter!

- Bilde og kart er fra Røyksund. Kampen mot veiplan som ville ha kommet til å ødelegge det folk i generasjoner har bygget opp gjennom århundrene førte fram nå i høst. Også det miljøet som har utviklet seg i denne kostbare idyllen blir sterkt påvirket av den veiutbyggingen som er planen i samband med T-forbindelsen. Nye veianlegg bør legges godt utenom slike steder. Men Karmøy kommune er tett befolket og store arealer er dyrket mark.

- Det nytter kanskje også at Historielaget sendte innspill/kommentar til kommuneplanen. Det ble tydelig pekt på at Storhaug var havnet på ulovlig område. Fornminneloven er klar, og senere generasjoner skal ha sine muligheter til å ta vare på de restene som fortsatt finnes av denne kjempehaugen. Gravhaugen er endatil svært sentral i Nordvegen Historiesenter.
- Noe som drar ut i tid er vår innflytting i samme senter. Marit Synnøve Veia sier at driften ved Nordvegen Historiesenter er blitt vesentlig annerledes enn det som var foreslått i Idékonseptet. Ved siste årsskifte ble det bestemt at Karmøy Kulturopplevelser skulle stå for driften av Nordvegen Historiesenter. Da laget satte i gang med sitt prosjekt, var det enighet mellom Avaldsnesprosjektet, Karmøy Kulturopplevelser og NKH om at Historielaget skulle legge fram et konsept for hvordan de kunne tenke seg å formidle lokalhistorien fra 1537 - 1965 i klasserommet på Nordvegen Historiesenter. Kontakten med publikum ble ansett som viktig. Man så derfor for seg at historielaget også kunne arrangere åpne møter f. eks en gang i måneden med blant annet lokalhistoriske foredrag. Ordføreren har saken nå. Noe som drar ut i tid er vår innflytting i samme senter.

KOR KA KIM

Vårt bilde viser haugen over det berømte skipsgravfunnet i Grønhaug ved ungdomsskolen og folkebiblioteket på Bø.

1. Grønhaug

Vi er ved krysset til riksveien. Skolebussene kjører Torvastadvegen med en flokk elever. Mon tro hvor mange av de unge som vet at de passerer en av de viktigste gravhauger i Nord-Europa fra vikingtid (ca. 800 – 1050)?

Unge mennesker er nysgjerrige. Kanskje en og annen har vasset ut i marka og sett hva skiltet kan fortelle. Der står det at haugen ligger på garden *Haugo nedre* og er fra *merovingertid* (ca. 750 - ca. 800). Stor forvirring.

En våken elev tar kanskje turen innom biblioteket for bedre informasjon. I boka *De glemte skipsgravene. Makt og myter på Avaldsnes* (1998) av arkeologen Arnfrid Opedal fortelles alt om utgravingen for hundre år siden.

Forskerens tolkninger er spennende. Nydatering er satt til første del av 900-tallet. Funnene viser at Grønhaug er en fyrstegrav, rimeligvis over en mann fra

Hårfagreætta. En gjetning er at den hauglagte kan være selveste kong Harald, som har fått fint utsyn til kongsgarden sin.

Eller det kan være hans sønnesønn Guttorm Eirikson. Sagaen forteller at Guttorm falt i et slag mot sin farbror Håkon Adalsteinfostre ved Avaldsnes. Slagstedet er i lokale sagn kalt både Blodheia og Blodteigen. Skolen er visseilig plassert i en blodig fortid!

Forskningen omkring Grønhaug gir viktige bidrag til norsk historie om utviklingen til nasjonalstat. Hvordan tar så myndigheten vare på et slikt kulturminne? Enhver kan gjøre seg opp egne meninger.

Konklusjon: Buskaset omkring gravhaugen og tilretteleggingen av informasjon er dårlig reklame for Karmøy som vertskommune for tusenårsstedet med Historiesenteret.

Tekst og foto Aadne Utvik

FrØ og Smånytt

Karmlund mølle

blir industrimuseum

Gamle Karmlund mølle skal bli industrimuseum, og senter for brukskunst og miljøarbeid. Dette skjer etter at Karmlund mølle har stått til nedfalls i mange år etter at møllevirksomheten opphørte på slutten av 60-tallet.

Eiendommen er nå solgt til en nyetablert miljøstiftelse som har fått navnet Green Eagle. Formålet er miljøarbeid generelt, men også å ta vare på verneverdige miljøer og bygninger.

Målet er at bygg og utstyr skal settes tilbake i den stand det var før krigen, skriver [Avisen](#), og Nord-Karmøy Historielag følger interessert med.

I *Bygdebok for Karmøy "Avaldsnes I"* står å lese på s. 276:

"Ellers under prestegården beliggende en støl "Vormedal". Vormedal har vært som en kasteball opp gjennom årene, så det gjelder å holde tunga bent i munnen om man vil greie ut litt om

jordskifte-historikken.

En fyldigere omtale står i *bind II* der det fortelles at Vormedal opprinnelig var å betrakte som husmannsplass under prestegården, matrikelnummer 27, fram til 1838; med eget løpenummer til 1886; til 1965 som gnr. 86. Avaldsnes prestegard fikk gnr. 86 fra 1965. Ved kommunesammenslåingen i 1965 ble dagens Vormedal utstyrt med gnr. 124. Den er kun en smal kile fra sjøen og til vannet, på nordsiden av bekken (Vorma?) og med Moksheimsgarden som grense mot nord. Plasset, "stølen Vormedal", som vi hadde bilde fra i FrØ 2-05, har fortsatt gnr. 86.

1. FrØ-bladet som elektronisk fil? Send til redaktøren, roald.ostensjo@gmail.com og motta bladet i et stødig filformat .pdf
2. Du får det i farger, med klikkbare lenker i teksten, og annet. LETT Å SKRIVE UT samt BARE 2-300 kb i STØRRELSE!

Lenker til mer kunnskap om slitte bøker

- ❖ Valg av metoder for reoperasjon av bøker
 - http://www.ub.ntnu.no/formidl/utgivelser/til_opplysning/to_nr12.html
- ❖ bøker om bokpleie
 - <http://wgate.bibsys.no/gate1/FIND?ccl=bokpleie%2Feo&lang=N&bibk=a>
- ❖ konservering av bøker
 - <http://wgate.bibsys.no/gate1/FIND?ccl=B%F8ker+%2D+Konservering%2Fmf&lang=N&bibk=a>
- ❖ Oppbevaring og håndtering av bøker
 - <http://www.nb.no/pdf/oppbevaring.pdf>
- ❖ Liste over utgivelser i den elektronisk tilgjengelige skriftserien TIL OPPLYSNING
 - <http://www.ub.ntnu.no/formidl/utgivelser/tilopplysning.html>

OPPFORDRING: – Kan vi danne ei bokgruppe i Nord-Karmøy Historielag, med interesse for både reparasjon og boksamling? Samlingen kan vi også få ordentlig registrert og katalogisert. Den er jo en slags avdeling av Karmøy folkebibliotek vil noen hevde, bare litt lite tilgjengelig.

ETTERLYSNING: – Vi får nå knytte oss til internett på lagsrommet. Da trenger vi bare et nettverkskort 10/100 Mbps og noe mer RAM. Er det noen av medlemmene som sitter på "gamle" deler. Noen av dere makter kanskje å oppgradere det som trengs, strekke kabel; for det gjør ikke IT-avdelingen for oss på Torvastad Kulturhus.